

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА ТА РЕГІОНАЛЬНЕ ВРЯДУВАННЯ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Здійснюється порівняльний аналіз територіальної структури 26 країн, які частково або цілком належать до Східної Європи, з метою оцінки результатів адміністративно-територіальних реформ та виявлення інститутів регіональної демократії. На основі порівняльного аналізу представлено типологію країн Східної Європи, яка дозволяє оцінити перспективи регіональної демократії у цьому регіоні.

Ключові слова: *регіон, Східна Європа, територіальна структура, регіональна демократія.*

Панченко Т.В.

ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ СТРУКТУРА И РЕГИОНАЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ СТРАН ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Осуществляется сравнительный анализ территориальной структуры 26 стран, частично или полностью принадлежащих к Восточной Европе, для оценки результатов административно-территориальных реформ и выявления институтов региональной демократии. На основе сравнительного анализа представлена типология стран Восточной Европы, которая позволяет оценить перспективы региональной демократии в данном регионе.

Ключевые слова: *регион, Восточная Европа, территориальная структура, региональная демократия.*

Panchenko T.

TERRITORIAL STRUCTURE AND REGIONAL GOVERNANCE IN EASTERN EUROPE: A COMPARATIVE ANALYSIS

The article deals with the problems of a comparative analysis of the territorial structure of 26 countries, which partially or completely belong to Eastern Europe, to assess the results of the administrative-territorial reform and created institutions of regional democracy. Based on a comparative analysis it is presented the typology of the countries of Eastern Europe, which allows us to estimate the prospects of regional democracy in the region.

Key words: *region, Eastern Europe, territorial structure, regional democracy.*

Трансформації державного суверенітету та утвердження багаторівневих політичних відносин в Європі зумовлюють інтенсивний розвиток інститутів локальної та регіональної демократії. Розпочаті у другій половині ХХ ст. реформи державного управління та територіальної організації влади, націлені на утвердження та вдосконалення демократичних інститутів, під впливом глобалізації та європейської інтеграції в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. набули нових імпульсів. Зокрема, у

структури було ліквідовано; чимало країн запровадили статистичні регіони або регіони планування; майже всі країни провели реформи місцевого самоврядування.

Утім у країнах, де відбуваються відповідні процеси, суттєвим чином різняться результати регіоналізації та децентралізації, інститути регіональної та локальної демократії, що виникають. Це особливо актуально для країн Східної Європи, багато з яких досі відчувають наслідки комуністичного минулого. Найбільш істотний розрив між намірами реформаторів і результатами реформ властивий пострадянським країнам, де реформи не були завершені або не сприяли реальній демократизації. Саме тому порівняльне дослідження нещодавно утворених інститутів регіональної та локальної демократії у

© Панченко Т.В., 2013.

переважній більшості європейських країн протягом останніх десятиріч було створено або оптимізовано субнаціональний рівень урядування; у деяких країнах відповідні

країнах Східної Європи має надзвичайну цінність для визначення концептуальних засад адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Спроби порівняльних досліджень інститутів локальної та регіональної демократії здійснювались у публікаціях М. Кітінга, Дж. Лоуліна, Т. Татаренко. Особливий інтерес для розробки вказаної проблеми становить порівняльне дослідження регіонального врядування у 42 країнах за участю А. Шакела [1], а також дослідження місцевої демократії в Центральній і Східній Європі М. Лендел [2]. Автором статті також здійснювалась спроба типологізації регіональної структури 34 країн Європи [3].

У межах статті здійснюється порівняльний аналіз територіальної структури 26 країн, які частково або цілком належать до Східної Європи, з метою оцінки результатів адміністративно-територіальних реформ та виявлення новостворених інститутів регіональної демократії. На основі порівняльного аналізу територіальної структури 26 країн представлено типологію країн Східної Європи, яка дозволяє оцінити пер-

спективи регіональної демократії у цьому регіоні.

У таблиці представлені дані, що характеризують територіальну структуру 26 країн Східної Європи, яка була створена або змінена внаслідок реформ останніх десятиріч (дані взяті зі звітів Асоціації європейських регіонів [4, 5] та інших джерел). За допомогою шрифтів показано статус адміністративних одиниць. Зокрема:

- жирним шрифтом позначені самоврядні адміністративні одиниці (мають виборні збори, які утворюють виконавчі органи);
- жирним курсивом позначені адміністративні одиниці, в яких управління здійснюють виборні збори і призначені адміністрації, префекти, губернатори тощо;
- підкресленим жирним курсивом позначені адміністративно-територіальні одиниці, які керуються адміністраціями;
- підкресленим шрифтом позначені регіони планування та статистичні регіони;
- звичайним шрифтом позначені інші територіальні утворення, які не є адміністративними одиницями (історичні, культурні області, округи тощо).

Таблиця:

Територіальна структура 26 країн, які частково або повністю належать до Східної Європи

країна	законодавча основа	регіональний рівень NUTS 1, 2, 3	Проміжний рівень NUTS 3, LAU 1	місцевий рівень LAU 2	Примітки
Албанія	Реформа, 2000	12 регіонів	36 районів	309 комун 65 муніципалітетів	з 2000 рег. ради замінили колишню
Азербайджан	Конституція, 1995	авт. республіка 10 економ. Регіонів	65 районів	13 районних міст, 69 міст, більше 4400 поселень	
Болгарія	Закон про АТУ, 1999, Закон про рег. розвиток, 2004	6 регіонів планування (NUTS 2)	28 районів (NUTS 3)	263 муніципалітети	До 1999 - 9 провінцій.
Боснія і Герцеговина	Дейтонська мирна угода, 1995 Конституція, 2009	10 фед. одиниць, авт. республіка		муніципалітети	
Вірменія	Конституція, 1995, 2005	10 регіонів		915 муніципалітетів	регіони не мають бюджетів
Греція	Реформа, 2011	7 децентраліз. адміністрацій (4 - NUTS 1) 13 регіонів (NUTS 3)		326 муніципалітетів	регіони з 1985; рег. ради з 2011; поділ 1997 р. – 13 периферій, 54
Грузія	Конституція, 2004, Закон про місцеве самоврядування, 2005	2 автономні республіки, 9 регіонів, Тбілісі		65 муніципалітетів 7 міст	регіони з 1994-1996; реформа з 2004

Естонія	Конституція, 1992 Реформа, 2005	5 статистичних регіонів (NUT 3)	15 округів (LAU1)	227 муніципа- літетів	1990-1993 – дворів. вряду- вання; до 2005 р. - 241
Кіпр	Закон про місцеве самоврядування, 1985, 1999		6 районів (LAU1)	33 муніципа- літети	
Латвія	Закон про місцеве самоврядування, 1994; Закон про адмін. реформу, 1998; Муніцип. реформа, 2009	5 регіонів планування (NUTS 3)	9 республ. міст, and 109 країв (LAU1)		поділ 1994: 26 самовря- дних районів, 7 республ. міст, 522 повітів; з 1997 рег.
Литва	Реформа 1994/2000; Закон про рег. розвиток, 2000; Реформа держ. управління, 2010	10 повітів (NUTS 3)		60 муніципа- літетів	повіти з 1995; ради регіон. розвитку з 2000; адмініст- рації повітів скасвано з
Македо- нія	Закон про місцеве самоврядування, 2004; Закон про рег. розвиток, 2007	8 регіонів планування (NUTS 3)		84 муніципалітетів місто Скоп'є, що складається з 10 муніципалітетів	регіони планування мають ради, до яких входять мери
Молдова	Закон про АТУ, 2001; Закон про державне управління, 2003		32 райони, 3 муніципалітети, 2 автономні області	5 муніципалі-тетів, 60 - міст, 917 - комун, 699 – поселень	1991-1998 : 10 міст, 40 райо- нів 1999-2002: 9 районів, 1 муніц. і 2 тер. спільноти
Німеччи- на	Конституція 1949, 1990 Конституції земель	16 земель (NUTS1)	39 урядових регіонів (NUTS 2) 429 районів (NUTS 3)	12141 комун 252 амтів	11 земель ФРН з 1949; 5 земель колишньої НДР з 1990
Польща	Конституція, 1997; Закон про рег. розвиток, 1998	16 воєводств (NUTS 2)	308 повітів (NUTS 3)	2489 гмін	до 1999 – дворівневий поділ
Румунія	Конституція, 1991, 2003; Закон про рег. розвиток, 1998; Закон про місцеве управління, 2001	8 регіонів розвитку (NUTS 2)	41 округи NUTS 3) муніципія Бухарест (NUTS 2)	262 муніципалітети 2686 комуни	регіони розвитку мають ради, які скла- даються з голів окружних та муніц. Рад
Російсь- ка феде- рація	Конституція, 1993; Федеральний закон, 2004	8 федеральних округів 83 суб'єкти: 21 республіка, 46 областей, 9 країв, 4 автоном. округи, 1 автономна область, 2 міста	Райони	муніципалітети	з 2000 федеральні округи
Сербія	Конституція, 2006; Закон про рег. розвиток, 2010	2 автономні провінції 5 регіонів планування (NUTS 2)	29 районів	211 муніципалітетів і міст	регіони планування мають ради
Словаць- ка респуб.	Конституція 1992; Закон про АТУ, 1996; Реформа	8 самоврядних регіонів (NUTS 3)	79 районів (LAU1)	2 891 муніципалітети	

Словенія	Закон про рег. розвиток, 2006	12 статистичних регіонів (NUTS 3)	58 адмін. одиниць	193 муніципалітетів	
Туреччина	Конституція, 1992; Реформа рег. врядування, 2004-2005	7 регіонів планування (NUTS 1) 81 провінція (NUTS 2)	923 районів	муніципалітети, поселення	
Угорщина	Реформа, 1990, Закон про рег. розвиток, 1999	7 статистичних регіонів (NUTS 2) 19 округів (NUTS 3)	173 районів	298 муніципалітетів 2854 поселень	округи з 1990; стат. регіони мають ради розвитку
Україна	Конституція 1996; Закон про місцеве самоврядування, 1997	24 області, автономна республіка, 2 міста	490 районів	459 міст, 886 селищ, 10278 сіл, 28476 поселень	
Хорватія	Закон про місцеве самоврядування 1992, Закон про рег. розвиток, 2009	20 округів і столиця Загреб (NUTS 3)		122 міст 425 муніципалітетів	
Чеська республіка	Конституція, 1997, Закон про вибори регіон. рад, 2000, Реформа 1997-	13 регіонів і столиця Прага (NUTS 3)	77 районів 393 муніципалітети (LAU 1)	6250 муніципалітети	колишній поділ : 8 провінцій, 77 районів
Чорногорія	Конституція, 2007; Закон про місцеве самоврядування, 2003			21 муніципалітети, 2 міські громади 78 поселень	

Наведені дані демонструють такі результати та наслідки адміністративно-територіальних реформ, регіоналізації та деволюції, які відбулися в цих країнах:

- регіональне врядування було оптимізоване (Німеччина (НДР), Боснія і Герцеговини, Росія; Вірменія, Хорватія, Чехія, Туреччина, Україна);
- регіональне врядування було створено (Албанія, Грузія, Греція, Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина, Сербія (2 автономні провінції));
- регіональне врядування було створено, а потім скасовано (Болгарія, Латвія, Литва);
- регіони планування були створені (Болгарія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Румунія, Сербія, Словенія, Туреччина);
- автономії було запроваджено (Азербайджан, Боснія і Герцеговина, Грузія, Молдова, Сербія, Україна).

У невеликих країнах Східної Європи реформи відбулись лише на локальному рівні. На сучасній політичній мапі Східної Європи залишилось чимало країн, які мають лише місцеві адміністративні одиниці (LAU 1 і LAU 2), влада у яких представлена:

- місцевими адміністраціями та інститутами місцевого самоврядування (Азербайджан

(крім автономії), Кіпр, Естонія, Сербія (крім автономії), Словенія;

- інститутами місцевого самоврядування першого та другого рівнів (Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Чорногорія).

Аналіз особливостей владної організації та способів розподілу повноважень всередині країн дозволяє констатувати, що:

- повноцінне регіональне самоврядування реалізовано в Німеччині, Боснії та Герцеговині, Росії, Хорватії, Чехії, Греції, Угорщині, Польщі, Словаччині, Румунії, а також в автономіях Азербайджану, Сербії, Грузії, Молдови та України);
- регіональне самоврядування реалізовано частково (функціонують лише виборні регіональні асамблеї) в Албанії, Вірменії, Туреччині, Україні (крім автономії);
- регіональні адміністрації функціонують в Болгарії, Грузії (за винятком 2 автономій);
- повноцінне місцеве самоврядування реалізовано майже в усіх країнах Східної Європи.

Таким чином, застосовуючи термінологію територіальної організації влади, можна констатувати, що з 26 країн, які частково або повністю належать до Східної Європи, функціонують три федерації й

решта унітарних держав з різноманітною регіональною структурою. Застосовуючи чинні класифікації територіальної структури держав, передусім класифікацію Дж. Лоуліна (федеративні системи, регіональні держава, унітарні держави передання повноважень, класичні унітарні держави) [6], Т. Татаренко (держави симетричної та асиметричної децентралізації, конституціонального врядування, централізовані держави з регіональною владою) [7], а також власну розробку [3], здійснимо спробу дати комплексну характеристику територіальної структури 26 країн Східної Європи, яка б дозволила оцінити масштаби регіоналізації та перспективи регіональної демократії.

Представлена типологія бере до уваги статус регіону в системі NUTS (Євростат визнає регіонами територіальні одиниці NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3). Головним же критерієм у представленій типології є міра автономності тієї чи іншої одиниці першого порядку, яка визначається наявністю власних представницьких органів, їхньою можливістю формувати на свій розсуд виконавчі органи, фінансовими ресурсами і повноваженнями, засобами контролю з боку центральної влади.

У класифікації представлено 7 типів держав, деякі з яких мають підтипи:

1. Федеративні держави – держави, які є федераціями відповідно до Конституції – Німеччина (16 земель), Російська Федерація (83 суб'єктів), Боснія і Герцеговина (11 спільнот). До їх складу входять суб'єкти федерації з різною мірою автономії. Можна стверджувати, що останні дві країни доповнюють відомий перелік європейських федерацій, який складають Німеччина, Австрія, Швейцарія та Бельгія.

2. Регіоналізовані держави – держави, в яких функціонують законодавчо визнані політико-адміністративні структури інфранціонального рівня, які відповідають таким умовам: 1) відповідають за системою NUTS рівню не нижче другого; 2) мають виборні представницькі органи, які формують органи виконавчої влади; 3) наділені різною мірою правовою, адміністративною та фінансовою автономією; 4) мають органи влади або посадову особу, які представляють центральну владу в регіоні; 5) регламентуються Статутами, які утверджуються центральними органами влади, часто мають власну офіційну мову. Регіональні держави не представлені в країнах Східної Європи. Територіальна структура жодної з країн регіону не витримає порівняння з державами

цієї групи – Великобританією, Італією, Іспанією, Францією.

3. Децентралізовані унітарні держави – унітарні країни, які мають регіональні або (та) проміжні самоврядні рівні. Країни цієї групи можна умовно розділи на 3 категорії: країни регіонального врядування, проміжного врядування та конституціонального врядування.

3.1. Країни регіонального врядування – унітарні держави, які мають політичні та адміністративні структури субнаціонального рівня, що 1) відповідають NUTS 2; 2) мають виборні асамблеї; 3) органи влади або посадову особу, які представляють центральну владу в регіоні; 4) користуються обмеженою автономією в окремих сферах:

- Польща - 16 воєводств (NUTS 2);

- Туреччина - 81 провінцій (NUTS 2);

- Україна – 24 області (відповідають NUTS 2), автономна республіка, 2 міста республіканського значення.

Разом із тим регіональне врядування у перелічених країнах не рівноцінне. Польща – найбільш децентралізована держава (саме вона наближається до регіоналізованих держав). Регіональні збори польських воєводств мають значні повноваження й ресурси. Регіональні збори формують на свій розсуд органи виконавчої влади у Польщі та Туреччині. Регіональні збори (обласні ради) в Україні не мають власних виконавчих органів, виконавчі повноваження на регіональному рівні реалізують місцеві адміністрації.

Для порівняння варто що згадати, країнами регіонального врядування можна вважати також Нідерланди, Данію і Португалію. Регіони країн даної групи порівняно з регіонами регіоналізованих країн наділені меншим рівнем повноважень і зазвичай не мають власних статутів. Вони частково відповідають унітарним країнам передання повноважень (за класифікацією Дж. Лоуліна).

3.2. Країни проміжного врядування – унітарні держави, в яких законодавчо визнані АТО першого порядку, які відповідають таким умовам: 1) рівню NUTS 3 або LAU 1; 2) мають виборні асамблеї; 3) органи влади або посадову особу, які представляють центральну владу в регіоні; 4) наділені автономією в окремих сферах. Від попереднього підтипу їх відрізняє статус за класифікацією NUTS.

- Вірменія – 10 регіонів (відповідають NUTS 3 і LAU 1);

- Молдова – 32 райони (відповідають LAU 1);
- Румунія – 41 повіт (NUTS 3) і Бухарест (NUTS 2).

Румунія – найбільш децентралізована держава від них, Вірменія – найбільш централізована. Такий тип також характеризує Ірландію, Ісландію, Норвегію та Швецію.

Можна говорити, що в державах регіонального та проміжного врядування безпосередньо реалізовано європейську континентальну модель самоврядування.

3.3. Країни конституціонального врядування – унітарні держави, в яких законодавчо визнані АТО першого порядку, які відповідають таким умовам: 1) відповідають NUTS 2 – NUTS 3; 2) регіональне та місцеве самоврядування є єдиною системою; 3) виборні асамблеї утворюють виконавчі органи; 4) регіональному рівні відсутнє представництво центральної влади:

- Албанія – 12 повітів (відповідають NUTS 3)
- Хорватія – 20 округів і Загреб (NUTS 3).
- Чеська Республіка – 13 областей і Прага (NUTS 3);
- Греція – 13 периферії (NUTS 3);
- Угорщина – 19 округів і місті Будапешт (NUTS 3), 7 планування регіонів (NUTS 2);
- Словацька Республіка – 8 самоврядних регіонів (NUTS 3).

Країни цієї групи заслуговують на особливу увагу, адже їхні регіони (округи або периферії) були створені або істотно оптимізовані в результаті територіальних реформ, що відбулись з 1996 по 2011 рік. Саме у країнах цієї групи на регіональному рівні реалізовано англо-саксонську модель місцевого самоврядування, яка протягом тривалого часу була не типовою для континентальної Європи. У аналогічний спосіб самоврядування здійснюється також на проміжному рівні (LAU 1) у Великобританії, Ірландії та Ісландії.

4. Централізовані держави з регіональною владою – унітарні держави, в яких законодавчо визнані АТО першого порядку: 1) відповідають рівню не нижче NUTS 3; 2) влада представлена призначеними центральними органами адміністраціями або губернаторами. До цієї групи можна віднести одну Болгарію. Вона поділена на 28 районів (NUTS 3), які відповідають за реалізацію урядової політики на регіональному рівні. Районні адміністрації призначаються центральним урядом, а їхні голови – регіональні губернатори – Радою міністрів. Разом із тим б регіонів планування (NUTS 2), які створені

у 2004 році заради вступу Болгарії до ЄС, вносять певні зміни в територіальну структуру країни.

5. Унітарні держави з автономіями і регіональним/проміжним управлінням – унітарні держави, до складу яких входять автономії та інші адміністративні одиниці регіонального/проміжного рівня, що керуються призначеними з центру адміністраціями або губернаторами. Від країн попереднього типу ці країни відрізняє наявність автономій.

- Азербайджан – автономна республіка, 10 економічних районів і 65 округів;
- Грузія – 2 автономні республіки, 9 районів, 69 районів;
- Сербія – 2 автономні республіки, 5 регіонів планування (NUTS 2), 229 районів.

6. Класичні унітарні держави – країни, які не мають проміжних структур врядування або вони відповідають рівням локальних АТО ((LAU 1) й виконують адміністративні функції.

- Кіпр – 6 графств;
- Естонія – 15 повітів, 5 статистичних регіонів (NUTS 3);
- Латвія – 5 планування регіонів (NUTS 3);
- Литва – 10 повітів NUTS 3,
- Македонія – 8 статистичних регіонів (NUTS 3);
- Чорногорія;
- Словенія – 58 децентралізованих адмін. одиниць, 12 статистичних регіонів (NUTS 3).

Такому типу відповідають також територіальні структури Люксембурга та Мальти. Він властивий для невеликих країн, які не мають потреби у територіальній організації влади. Разом із тим утворення в деяких з них регіонів планування вносить зміни у територіальну структуру цих країн.

Створення регіонів планування і зростання їхньої ролі у регіональному розвитку цих та інших країн дає підстави для виокремлення додаткового типу держав, який включатиме країни, які були згадані вище у межах різних типів.

7. Унітарні держави потенційної регіоналізації – унітарні держави, в яких функціонують законодавчо визнані територіальні одиниці першого порядку, що не мають статусу АТО (статистичні регіони, регіони планування). При цьому вони: 1) відповідають NUTS 2-3; 2) мають номінальні представницькі органи та їхня роль у державній політиці зростає.

- Болгарія – 6 регіонів планування (NUTS 2), у яких діють комісії з економічного і соціального згуртування, до яких входять представники центральних установ, районні

губернатори, представники місцевих органів влади, економічні й соціальні партнери (Закон про регіональний розвиток, 2004);

- Македонія – 8 статистичних регіонів (NUTS 3), у яких діють ради з регіонального розвитку (Закон про збалансований регіональний розвиток, 2007);

- Угорщина – 7 статистичних регіонів (NUTS 2), у яких діють ради регіонального розвитку (Закон про регіональний розвиток, 1996), а також 6 регіонів розвитку, створення яких оцінюється як початок регіоналізації.

- Литва – 10 повітів (NUTS 3), у яких діють ради регіонального розвитку, які формуються з представників муніципальних ради (Закон про регіональний розвиток, 2000), а адміністрації округів скасовані.

- Румунія - 8 регіонів розвитку (NUTS 2), у яких діють регіональні ради розвитку, що складаються з президентів окружних рад і представників місцевих рад, Агентства регіонального розвитку (Закон про регіональний розвиток, 1998).

- Сербія - 5 регіонів планування (NUTS 2), у яких діють ради регіонального розвитку, до яких входять представники місцевих органів влади, міських муніципалітетів, громадськості та громадського сектора (Закон про регіональний розвиток, 2010).

До держав потенційної регіоналізації також можна віднести Ірландію та Норвегію. Статистичні регіони також були створені в Естонії, Латвії та Словенії рівня NUTS 3 (невеликі регіони для реалізації програм міжрегіонального співробітництва). Поки вони не демонструють значну активність у регіональному розвитку своїх країн. Можливо, з часом, ці країни також можуть бути віднесені до цього типу.

Таким чином, аналіз особливостей регіональної структури країн Східної Європи, які демонструє наведена класифікація, дозволяє зробити певні висновки, деякі з яких мають характер гіпотез, які потребують перевірки у наступних дослідженнях:

Результати територіальних реформ у країнах Східній Європі різноманітні: є приклади успішних та невдалих реформ. Разом із тим загальна тенденція очевидна – регіоналізація відбулась майже у всіх країнах, де є потреба у територіальному облаштуванні соціуму та територіальній організації влади. У Східній Європі залишилось небагато централізованих держав з регіональними адміністраціями (власне такою є лише Болгарія, інші країни з регіо-

нальними адміністраціями – Азербайджан, Грузія та Сербія – мають у своєму складі автономії). Країни, які підпадають під характеристику класичних унітарних, – в основному зовсім малі, їхні управлінські потреби цілком задовольняють органи місцевого самоврядування та центральний уряд.

Утім наведені дані не дозволяють у повній мірі оцінити якість утворених або трансформованих регіональних структур. Ми можемо лише висунути певні гіпотези:

– у тих випадках, коли створювалися інститути регіональної демократії – насамперед регіональне самоврядування, наділене правовою, організаційною та фінансовою автономією, реформи сприяли демократизації держав Східної Європи та розвитку багаторівневого врядування на основі принципу субсидіарності;

– у невеликих державах, які не мають потреби в регіональних органах управління, регіоналізація відбувається шляхом створення регіонів планування або статистичних регіонів. Ради регіонального розвитку, які створили деякі з цих держав у своїх регіонах планування, є певним проявом регіональної демократії;

– разом із тим інститути локальної демократії розвиваються більш інтенсивно у порівнянні з інститутами регіональної демократії. Оскільки регіональна демократія залишається способом наближення до громадян інститутів представницької демократії, в той час як локальна демократія відкриває нові можливості для безпосередньої участі у прийнятті рішень.

Очевидно, перевірки означених гіпотез будуть присвячені наступні дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hooghe L. The Rise of Regional Authority: A comparative study of 42 democracies (1950-2006) [Електронний ресурс] / L. Hooghe, G. Marks, H. Schakel Arjan. – Routledge: London, 2010. Режим доступу: <http://www.unc.edu/~gwm/ark/ark/assets/doc/The%20Rise%20of%20Regional%20Authority.pdf>
2. Лендьял М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : моногр. / М. О. Лендьял. – Ужгород : Мистецька лінія, 2011. – 688 с.
3. Панченко Т. Принцип субсидіарності у сучасному демократичному розвитку: моногр. / Т. В. Панченко. – Харків: Майдан, 2011. – 366 с.
4. The State of Regionalism in Europe. An AER Report Part II: What do Regions look like in Europe? An overview for the 47 Member States of the Council of Europe. Strasbourg, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/MainIssues/Regional_Democracy/AER_Regionalism_Report/Report_2010/Part_II_Countries_A_-_I.pdf ;
[http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/MainIssues/Regional_Democracy/](http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/MainIssues/Regional_Democracy/AER_Regionalism_Report/Report_2010/Part_II_-_Countries_J_-_Z__Annexes.pdf)
5. AER_Regionalism_Report/Report_2010/Part_II_-_Countries_J_-_Z__Annexes.pdf
6. Loughlin J. Subnational Democracy in the European Union: Challenges and Opportunities / Loughlin J., Aja E., Bullman U. – Oxford University Press, 2004. – 436 p.
7. Татаренко Т. Регіональний фактор у політичному житті України (політико-правові аспекти) : моногр. / Т. М. Татаренко. – Луганськ : вид-во СНУ ім. Даля, 2005. – 416 с.

УДК 321: 323.3

Зайдель М. І.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ В КРАЇНАХ НЕЗАХІДНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Розглядається специфіка незахідного політичного процесу в ракурсі взаємин влади та бізнесу в країнах, де реалізовувався проект „наздогінної” модернізації. Аналізується роль бізнесу в процесі розбудови демократії й ринкової економіки. Порівнюються наслідки реформування на пострадянському просторі та країнах Південно-Східної Азії.

Ключові слова: незахідний політичний процес, влада, бізнес, „наздогінна” модернізація, „захоплення” держави, „приватизація” влади, економічні й політичні свободи, пострадянський простір, Південно-Східна Азія.

Зайдель М. И.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ВЛАСТИ И БИЗНЕСА В СТРАНАХ НЕЗАПАДНОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

Рассматривается специфика незападного политического процесса в ракурсе отношений власти и бизнеса в странах, где реализовывался проект „догоняющей” модернизации. Анализируется роль бизнеса в процессе построения демократии и рыночной экономики. Сравниваются последствия реформирования на постсоветском пространстве и странах Юго-Восточной Азии.

Ключевые слова: незападный политический процесс, власть, бизнес, „догоняющая” модернизация, „захват” государства, „приватизация” власти, экономические и политические свободы, постсоветское пространство, Юго-Восточная Азия.

© Зайдель М.І., 2013.

Zaidel M.

COOPERATION BETWEEN POWER AND BUSINESS IN THE COUNTRIES OF NON-WESTERN POLITICAL PROCESS

Specifics of non-western political process from the viewpoint of relations between power and business in nonorganic modernized countries are examined. It is analyzed the role of business in the process of democracy and market economy building. Effects of the post-soviet countries and South-Eastern Asia reformation are compared.

Key words: non-western political process, power, business, nonorganic modernization,